

Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej
Środowisko Wileńskie w Warszawie

Janusz Bohdanowicz

**23. BRYGADA
OSTROGI-ŚWIATÓLDYCZA
ARMIA KRAJOWA
OKRĘG WILEŃSKI**

Wydanie II
Warszawa 2008 r.

Opracował : Janusz Bohdanowicz „Czortek”

Materiały opisowe , portrety oraz fotografie
z archiwum własnego.

Korekta Ewa Chyża-Dunowska

Adres kontaktowy. Janusz Bohdanowicz
02-647 Warszawa ul. Bachmacka Nr 4 m 66
Tel. 22-854-05-23, kom.662 -249-166
E-mail: janusz40@poczta.onet.pl

Spis treści.

1. Historia Brygady. Oprac. Janusz Bohdanowicz „Czortek”
2. Kalendarium działań bojowych.
3. Życiorysy Komendantów.
4. Organizacja Brygady.
5. Fotografie.

1. Historia Brygady

Likwidacja V Odcinka Wydzielonej Organizacji Dywersyjnej „Wachlarz” spowodowała przejście żołnierzy patroli dywersyjnych i osłonowych do Armii Krajowej. Istniejący na terenie powiatu Brasławskiego Ośrodek Dywersyjno-Partyzancki przejął wszystkich oficerów i podchorążych dowódców patroli i plutonu osłonowego. Wobec coraz większego napływu na teren powiatu grup partyzantki sowieckiej, na wniosek Komendanta Obwodu Brasław por. Michała Białokura - Komendant 2. Zgrupowania mjr Mieczysław Potocki „Węgielny” wydał rozkaz powołania w dniu 23 kwietnia 1944 r. 23. Brygadę Armii Krajowej. Kadra kierownicza Brygady powstała z żołnierzy Oddziału Leśnego Nr 85. dowodzonego przez por. Kazimierza Krauzego „Wawrzecki”.

Na stanowisko Komendanta Brygady powołano por. Mariana Kisielewicza „Ostroga” oficera 13 pułku ułanów, dowódcę patroli w „Wachlarzu”.

Zastępcą komendanta został	- por. Witold Kisiel „Światołdycz”.
Adiutantem Komendanta	- ppor. Czesław Budrewicz „Topór”.
a następnie	- ppor. Albin Palczewski „Kot”.
Dowódcą zwiadu	- plut. Jan Libako „Wars”.
Lekarzem Brygady	- dr Tadeusz Eugeniusz Waszczuk.
Dowódca 1 plutonu	- ppor. Michał Szypiłło „Pancerz”.
Dowódca 2 plutonu	- ppor. Bogdan Pirtań „Trzmiel”.
Dowódca 3 plutonu	- ppor. Waldemar Żaba „Bocian”.

Najważniejszym zadaniem Brygady była likwidacja posterunków policji białoruskiej, łotewskiej oraz litewskiej będących w służbie niemieckiej oraz dezorganizacja gospodarcza tamtego terenu, uniemożliwiająca zaopatrywanie policji i wojsk okupacyjnych.

Na terenie działań zbrojnych Brygady na polecenie lub za zgodą kierownictwa Ośrodków Dywersyjnych i Dywersyjno-Partyzanckich w policji białoruskiej służyło wielu Polaków co ułatwiało dokonywanie napadów na te posterunki nie ponosząc większych strat w ludziach, a jednocześnie umożliwiało zdobywanie broni, amunicji i sprzętu wojskowego.

Kontynuując działalność „Wachlarza” Brygada dokonywała ataków na pociągi z wojskiem i uzbrojeniem niemieckim. Podczas takiego ataku w dniu 21 czerwca 1944 r. w Łokcianach zginął Komendant Brygady por. Marian Kisielewicz „Ostroga”. Komendę nad Brygadą przejął dotychczasowy zastępca por. Witold Kisiel „Światołdycz”, nastąpiła więc zmiana stanowisk kadry dowódczej.

Część brygady - wraz z 4. Brygadą por. Longina Wojciechowskiego „Ronin” i 5. Brygadą por. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszko” - brała udział w marszu propagandowym w głąb terytorium Litwy Kowieńskiej, zorganizowanym w celu zadokumentowania mieszkańcom i policji litewskiej (kolaborującej z niemieckimi władzami okupacyjnymi), swoją obecność i gotowość zbrojnego reagowania na brutalne traktowanie ludności polskiej.

Zgodnie z rozkazem Dowódcy 2. Zgrupowania Brygada w miarę rozwoju sytuacji - przesuwała się w kierunku Wilna tocząc walki spotkaniowe z wojskiem niemieckim i policją litewską, a po dotarciu w okolice Mejszagoły na rozkaz mjr „Węgielnego” brała udział wraz z wojskiem sowieckim w walkach z Niemcami.

W dniu 13 lipca 1944 r. żołnierze 23. Brygady wraz z 1. Brygadą por. Czesława Grombaczewskiego „Jurand”, 2. Brygadą por. Wiktora Koryckiego „Kaziuk”, 4. Brygadą por. Longina Wojciechowskiego „Ronin” stoczyły bój spotkaniowy pod Krawczunami i Nowosiołkami z oddziałami wojsk niemieckich wycofujących się już z Wilna.

Szczegółowy wykaz akcji bojowych Brygady podany jest w rozdziale „Kalendarium działań bojowych”.

Dnia 18 lipca 1944 r. żołnierze 23. Brygady przy próbach przedarcia się do Puszczy Rudnickiej zostali okrążeni przez wojska NKWD, rozbrojeni i aresztowani, a następnie pod bardzo silnym konwojem tychże wojsk przeprowadzeni do obozu NKWD w Miednikach Królewskich, skąd zostali wywiezieni do Kaługi, a następnie część z nich do obozów przymusowej pracy leśnej.

Do pojałtańskiej Polski przybyli w styczniu 1946 roku.

2. KALENDARIUM DZIAŁAŃ BOJOWYCH

23-ciej BRYGADY por. „OSTROGI”,
następnie por. "ŚWIATOŁDYCZA"

- 24.04.1944 r. Mobilizacja Brygady w rejonie miasteczka Janino.
- 24.04.1944 r. Likwidacja posterunku policji białoruskiej "samochowy" w Różewie.
- 24.04.1944 r. Likwidacja posterunku policji litewskiej koło miejscowości Czeberski.
- 03.05.1944 r. Rozbrojenie silnego garnizonu policji białoruskiej w miasteczku Opsa.
- 06.05.1944 r. Udzielenie pomocy żołnierzom sowieckim zbiegłym z niewoli niemieckiej.
- 12.06.1944 r. Atak na pociąg towarowy pod miasteczkiem Giewrony.
- 16.05.1944 r. Atak na posterunek policji litewskiej w miasteczku Rymszany.
- 21.05.1944 r. Likwidacja posterunku policji w Daugieliszki, atak na batalion łotewski będący w służbie niemieckiej, operujący w okolicy wsi Czeżuliszki i Qwsołowo.
- 10.06.1944r. Wymarsz Brygady w kierunku Wilna przygotowanie się do Akcji „Burza”
- 21.06.1944 r. Atak na niemiecki pociąg wojskowy pod Łokciami. Ginie Komendant Brygady por. Marian Kisielewicz "Ostroga".
- 25.06.1944 r. Rajd propagandowy Brygady na tereny Litwy kowieńskiej w okolicy miasteczka Inturki, jako przeciwdziałanie mordom dokonywanym przez policję litewską na ludności polskiej wspólny z 4. Brygadą „Ronina” i 5. Brygadą por. „Łupaszki”.
- 01.07.1944 r. Zasadzka na szosie koło Podbrodzia na wycofujące się oddziały wojska niemieckiego z Głębokiego.
- 05.07.1944 r. Kiemieliszki rozbrojenie batalionu niemiecko- łotewskiego.

- 07.07.1944 r. Zasadzka na szosie Podbrodzie - Wilno na wycofujące się oddziały wojska niemieckiego.
- 11.07.1944 r. Udział w walkach pod Mejszagołą jako wsparcie oddziałów wojsk sowieckich, wspólnie z 1. Brygadą "Juranda", 2. Brygadą "Kaziuka".
- 13.07.1944 r. Walki z wycofującymi się oddziałami wojska niemieckiego z Wilna - pod Krawczunami. Wspólnie z 1. Brygadą "Juranda", 4. Brygadą „Ronina” .
- 18.07.1944 r. Rozbrojenie żołnierzy Brygady, aresztowanie przez wojska NKWD i zamknięcie w obozie w Miednikach Królewskich.
- 28.07.1944 r. Przeprowadzenie pod konwojem wojsk NKWD do stacji kolejowej w Kienie, załadowanie do wagonów towarowych i wywiezienie do Kaługi.

3. ŻYCIORYS
DOWÓDCY 23. BRYGADY PARTYZANCKIEJ
Por. MARIANA KISIELEWICZA
„OSTROGA”

Urodził się 26.09.1913 r. w Zduńskiej Woli. Szkołę powszechną ukończył w 1925 r. Maturę uzyskał 10.06.1933 r. Wstąpił do Szkoły Podchorążych Kawalerii w Grudziądzu, kończąc ją w stopniu podporucznika w 1936 r. Do służby stałej skierowany został do 13 pułku kawalerii w Nowej Wilejce koło Wilna. W wojnie 1939 r., brał udział jako Dowódca szwadronu 13 pułku walcząc pod Gałkówką koło Łodzi, następnie na ziemi piotrkowskiej, radomskiej i lubelskiej, do ostatniej bitwy nad Bugiem. Nie poddał się do niewoli i przedostał się do Warszawy. Włączył się w organizowaną już kadrę Służby Zwycięstwu Polski, przemianowaną na Związek Walki Zbrojnej. W Warszawie zostaje przeszkolony do działań dywersyjnych na Wileńszczyźnie w 5. Odcinku „Wachlarza”. W lipcu 1942 r. został skierowany do powiatu Braśław, gdzie organizuje patrole dywersyjne z mieszkańców tego powiatu. Prowadził działalność na szlaku Braśław – Indra /Łotwa/. Wiosną 1943 r. przechodzi do Inspektoratu „BC” z poleceniem organizowania grup które miały podjąć walkę czynną jako Oddział Partyzancki. W lutym 1944 r. wraz z kilkunastoma żołnierzami wychodzą w pole tworząc Oddział Partyzancki przemianowany następnie na 23 Brygadę. Brygada działa w II Zgrupowaniu dowodzonym przez mjr Mieczysława Potockiego ps. „Węgielny”. W czasie walki Brygady z oddziałem wojsk Niemieckich pod Łokcianami 21.06.1944 r. ginie. Pochowany został we wsi Olszowa.

ŻYCIORYS
DOWÓDCY 23-ciej BRYGADY PARTYZANCKIEJ
Por. WITOLDA KISIELA „ŚWIATOŁDYCZ”

Urodził się 20.03.1909 r. w Ostrowlanach woj. wileńskie. Egzamin dojrzałości zdał w Gimnazjum w Dziśnie. Szkołę podchorążych rezerwy ukończył w roku 1930 w Grodnie. Rozpoczął studia na Uniwersytecie im. Stefana Batorego w Wilnie. Studia przerwał wyjeżdżając do pracy w Gdyni. Zmobilizowany w 1939 r. walczył w obronie Warszawy, po kapitulacji stolicy przedarł się do Wilna. Podczas próby przedostania się po przez Rumunię do Francji został na granicy sowiecko – rumuńskiej aresztowany i osadzony w więzieniu we Lwowie. W momencie wybuchu wojny sowiecko – niemieckiej i po ucieczce straży więziennej, zdołał uciec i wrócił do Wilna. W roku 1941 został zaprzysiężony w Związku Walki Zbrojnej i otrzymał przydział do Komendy Okręgu w wydziale organizacyjnym siatki konspiracyjnej powiatów oszmiańskiego, brasławskiego i wilejskiego. W lutym 1944 r. został zastępcą dowódcy Oddziału Partyzanckiego przemianowanego na 23. Brygadę dowodzoną przez por. Mariana Kisielewskiego „Ostroga”. Po śmierci por „Ostrogi” został mianowany na dowódcę 23. Brygady, którą dowodził w akcji „Ostra Brama” – w czasie walk o Wilno. Aresztowany przez NKWD na odprawie oficerów Armii Krajowej w Boguszach, po przez więzienie w Wilnie na Łukiszkach wywieziony do obozu w Riazaniu. Zwolniony w listopadzie 1947 r. powrócił do Kraju i zamieszkał w Gdańsku. Zmarł w Gdańsku 12.02.1973 r. i tam został pochowany.

Odznaczenia: Krzyż Walecznych.

4. Organizacja Brygady.

Komendant Brygady do 21.06.1944- por. Marian Kisielewicz "Ostroga".

Zastępca Komendanta Brygady

od 21.06.1944 Komendant

Adiutant Komendanta Brygady

2-gi Adiutant Kom. Brygady

Dowódca 1 plutonu-kompanii

Dowódca 2 plutonu-kompanii

Dowódca 3 plutonu-kompanii

Dowódca 4 plutonu-kompanii

Dowódca plutonu saperskiego

Dowódca zwiadu

- por. Witold Kisiel "Świątołdycz".

- por. Bogdan Pirtan "Trzmiel".

- ppor. Albin Palczewski "Kot".

- ppor. Michał Szypiłło "Pancerz".

- ppor. Bogdan Pirtan „Trzmiel”.

- ppor. Waldemar Żaba „Bocian”.

- Franciszek Michańczyk „Boa”.

- sierż. Antoni Pietkiewicz „Szyszka”.

- plut. Jan Libako "Wars".

Por. Marian Kisielewicz
"Ostroga"
Komendant Brygady
zginął 21.06.1944

Por. Witold Kisiel
"Świątołdycz"
Zastępca Komendanta Brygady
od 21.06.1944 Komendant
Brygady

Ppor. Michał Szypillo
"Pancerz"
Dowódca 1 plutonu/kompanii

Por. Bogdan Pirtan
„Trzmiel”
Dowódca 2 plutonu/kompanii.

Ppor. Waldemar Żaba
„Bocian”
Dowódca 3 plutonu/kompanii.

Sierż. Jan Zapolski
„Wilk”
Dowódca 4 plutonu/kompanii

Ppor. Czesław Budrewicz
pierwszy adiutant
komendanta Brygady

Albin Palczew
adiutant Komendanta
Brygady po reorganizacji

5. Fotografie.

Maj 1944. Okolice Tumulina. 1 pluton/kompania
pod dow. ppor. Michała Szypillo.

Maj 1944. Patrol Brygadowy w Bobruszu nad jeź. Dryświaty.
W środku Zbigniew Słomka „Zawadzki”

Stoją od lewej : Jan Zapolski „Wilk”, sanitariuszka z 24. Brygady Aldona Czerniewska „Ada”, Jan Olszewski „Ryś”, sanitariuszka Zofia Weronika Malicka „Ola”. Siedzą kucharze z 23. Brygady.

Maj 1944 r. Wieś Bujki. Od lewej : Władysław Puchacz „Komar”, Wiktor Puchacz „Żuraw”

Brygadowa tablica epitafijna.